

VIJESTI IZ INOZEMSTVA

MASSIMO MILA I NJEGOV VERDI

Svojom *Breve storia della musica* (Kratka povijest glazbe) Massimo Mila je muzikolog i glazbeni kritičar koji već gotovo trideset godina Talijane upoznao s poviješću glazbe; ta je njegova knjiga, naime, doživjela više izdanja i upotrebljava se kao udžbenik za povijest glazbe u mnogim talijanskim školama.

Nedavno se je u talijanskim knjižarama pojavila nova njegova knjiga *L'arte di Verdi* koju je izdala izdavačka kuća Einaudi prošle godine. Toj je knjizi, izgleda, određeno da postane nova polazna točka muzikoloških studija; istraživanja su izvršena s povijesno-estetskih stajališta iz kojih se rađa nova slika osobe i opusa bussetskog skladatelja.

U razgovoru s talijanskim glazbenim kritičarem Enricom Cavallotijem u rimskom *Il tempo*, Mila predstavlja, promovira svoju knjigu i pojašnjava neka pitanja i odgovore u njoj.

Prošle godine izašla je Milina mala knjiga o Mozartu i druga prilično velika (385 stranica) o Verdiju, *L'arte di Verdi*. Ni jedna ni druga knjiga nisu posve nove jer su i u jednoj i u drugoj djelomično doneseni prijašnji radovi. Da je knjižica o Mozartu izašla zasluga je — ili grijeh — jednog mladog talijanskog izdavača koji je otkrio taj stari naslov koji je u svoje vrijeme prošao gotovo nezapažen. Sam je Mila procijenio da bi knjiga u današnjoj kulturno-glazbenoj klimi bila bolje primljena. Izgleda da se nije prevario. Prijašnje svoje djelo preradio je, dakle, i popunio rezultatima iz suvremene literature. Što se tiče knjige *L'arte di Verdi*, to je autorov razgovor s Verdijem što ga vodi već pola stoljeća, knjiga u kojoj se prilagođuje modernoj struji »otvorenog djela«.

Kod upotrebe ovih djela, kaže Mila, isto je kao i kod lijekova: prije upotrebe treba pročitati način upotrebe.

Knjiga *L'arte di Verdi*, kao i *Verdi* (Laterza 1958.), sastoji se od četiri dijela, od kojih su prva dva *La concezione drammatica di Verdi* (Dramatska Verdijeva koncepcija) i *La musica verdiana* (Verdijeva glazba). To su stari radovi tek ponešto mijenjani: *Melodramma di Verdi*, koji je počeo pisati točno prije pedeset godina kao doktorsku tezu, kasnije objavljenu 1933. kod Laterze na poticaj samog Benedetta Crocea i *Giuseppe Verdi* iz 1958. kod istog izdavača.

Koji su motivi Massima Milu potakli da ponovno izda ovo svoje djelo, doduše preradeno, doradeno i popunjeno, opisuje on sam u predgovoru knjige. To je, naime, razlog »dragocjene starine«. Prvu knjigu, ili, ako se može reći, prvo izdanje ove knjige, već se odavno ne može nigdje naći, a u međuvremenu su izrasle generacije novih čitatelja. Uvijek ima netko tko želi stvari dublje i s različitih stajališta upoznati. Autor se ne odriče ničega što je prije napisao, ipak mu vjerujemo kad kaže da, kad bi sada ponovno pisao knjigu, dobrim bi je dijelom drugačije napisao iako bi osnovne okvirne ideje ostale iste, ostali bi isti njegovi stavovi u interpretaciji Verdijeve umjetnosti koji se očituju s jedne strane u konzistenciji dramaturškog nuklea i s druge strane u evoluciji glazbenog jezika.

U druga dva dijela knjige nalaze se napisi posve novi, tek nedavno napisani, ili napisi nešto stariji ali još nigdje objavljeni.

Treći dio *Profili di opere* je obnovljeni, točnije — ponovno napisani dio, izuzev napis o *Aidi* i *Falstaffu*, koji su već u knjizi *Verdi* iz 1958. predstavljali različitu impostaciju od mnogih drugih napisanih s istim ciljem ali, slobodno se može reći, brzo-pletih. U ovom dijelu knjige odbačeni su svi *profili di opere* opera prije *Vespri siciliani* jer ih je obradio u *La giovinezza di Verdi* (Verdijeva mladost) 1974. Jedino to što su prve opere obrađene u jednoj knjizi a kasnije opere u drugoj, čini vezu i kontinuiranost radova, inače nema posebnih veza i odnosa, budući da je jedno biografija, kritična — ako se baš želi — ali biografija, dok *L'arte di Verdi* nije biografija. Profili opera od *Vespri siciliani* i dalje bili su dotjerani i popunjeni s *La forza del destino* i *Otello*. Produktivna mladog Verdija sintetizirana je u napisu *La dialogizzazione dell'aria nelle opere giovanili di Verdi* (Dialogizacija arija u Verdijevim mladenačkim operama), koji se nije nikad pojavio kao knjiga. Također se u zasebnom izdanju nije nikad pojavila ni autorova velika studija o Verdijevoj duhovnoj glazbi.

Držimo da svi članci-studije u knjizi *L'arte di Verdi* imaju svoj *raison d'être*, ali izgleda, što je i očito, da autor daje posebnu važnost napisu o *Otello* koji je dogotovio prošle godine i u kojemu nastoji starca Verdija smjestiti u klimu modernog *fin de siècle-a*, u prelazu iz romantizma u ambijent koji su determinirale figure Brahmsa i Mahlera, u novu kulturu evropskog i talijanskog dekadentizma u kojem umjetnost reflektira sebe u parodijama. To je umjetnost koja se stvara poslije Freuda, umjetnost Joycea, Prousta, Thomasa Manna, Pirandella i Kafke. Na tom terenu starac Verdi napušta talijansku literaturu svoga doba; dosta je sjetiti se Carduccija i D'Annunzija. Kad znamo sve to, u kojoj mjeri možemo onda reći za *Otello* da je moderan? Kako bilo, ako se u posljednjih tridesetak godina izvlače na svjetlo dana »mladenačke Verdijeve opere — nepravedno zaboravljene«, Mila drži, a i mi se tu s njim slažemo, da je njegova knjiga — ili knjige — inicirala ta ponovna otkrića i ne samo onih mladenačkih nego i onih iz starih dana. Ako Massimo Milu upitamo: kako stoji sada s verdijanskim studijem? uputit će nas na opsežan rad *Lo stato attuale degli studi verdiani* (Aktualno stanje verdijanskih studija), koji je izašao u *Rivista italiana di musicologia* 1977. Spomenut će kako je tamo prešućena njegova knjiga *Verdi* iz 1958., a što se tiče *La giovinezza di Verdi*, izgleda da je to jedini Milin rad poznat autoru spomenute studije koji odbacuje *en bloc* s prilično omalovažujućim izrazom »cultura idealistica« i croceovska, koja da je dugo dominirala glazbenim studijima. Govoreći o ozbiljnijim radovima Mila s divljenjem slijedi izvanredno djelo Juliana Buddena u kojemu taj pisac opširno i temeljito govori u Verdijevim operama. On je svoj dalekozor kritike, ili bolje mikroskop, uperio u pravo žarište. To su dva velika volumena od preko tisuću stranica u kojima je stigao tek do *Forza del destino*! Mnogi Milini radovi prema Buddenovima izgledaju tek sažetak ili sinteza. Uostalom, ti volumeni su plod velike žrtve i ljubavi kojom se je posvetio tom bogatom sadržaju, a nije upao u napast da se upusti u beskonačni i fascinirajući svijet glazbe svih doba.

Možda je uistinu tako, kaže Mila, da je naglasak s verdijanske kritike prešao na filologiju. Svi smo u vrlo nestrpljivom očekivanju kritičkog izdanja Verdijevih djela koje se u Americi priprema, koje bi nam trebalo vratiti autentične Verdijeve tekstove očišćene od netočnosti koje su se nagomilale i još se uvijek gomilaju. Ako se to uskoro zbude sam će Massimo Mila imati posla, možda i na revidiranju barem kojeg pasusa iz svojih brojnih radova o Verdiju.

Petar Zdravko BLAJIĆ